

AMERICANA: NOVÁ HUDBA SE STARÝMI KOŘENY

Irena Příbylová

Dvacetiletá existence hudebního kolokvia v Náměšti nad Oslavou přímo vybízí k ohlédnutí. Hudební scéna se od roku 2003 proměnila; objevila se nová témata, jiné otázky, nové technologie, nové platformy pro prezentování hudby. Zatímco v začátcích kolokvia jsme se pokoušeli nové hudební dění vysvětlovat pomocí všezahrnující teorie postmodernismu, postupně jsme začali v hudbě tradiční a moderní, lidové, folkové, etnické a world music více vnímat převládající vliv globalizace a s ním spojenou existenci multikulturalismu. Klíčovými slovy se stala identita a kořeny (roots). Při jejich definování či návratu k nim vyvstaly otázky přivlastnění (apropriace, kdo koho může reprezentovat) a také etiky. Tam, kde nedošlo na vyhrocené reakce (rasismus, politická korektnost), se v přístupu k nové hudbě objevila smířlivá nostalgie. V rámci těchto teoretických přístupů jsme se na kolokviu v uplynulých letech zabývali především konkrétními umělci – hudebníky, zpěváky, skladateli, textaři, tanečníky, do hledáčku se dostali sběratelé písní, vydavatelé zpěvníků či zvukových nahrávek a výrobci hudebních nástrojů.

Inspirátoři a propagátoři

Myslím, že po dvou desetiletích existence kolokvia je čas zaměřit se ještě na jednu skupinu lidí. Různé stupně kulturních pracovníků před léty krátce vyjmenoval architekt Karel Honzík (1963: 26) – podle něj to jsou „*inspirátoři, realizátoři a reprezentanti*“. Aplikováno na oblast hudby mohou být realizátoři osoby na pódiu a o reprezentantech nás informují žebříčky popularit; případně i jinak – realizátoři jako výrobci nástrojů či skladatelé, textaři a zvukoví mistři, reprezentanti potom jako výkonní umělci. Inspirátory by pak mohli být ti méně viditelní – nositelé myšlenky, zakladatelé nebo i propagátoři. Tím se také dostáváme k roli organizátorů hudebního kolokvia v Náměšti nad Oslavou.

Jak už bylo v těchto sbornících několikrát připomenuto, náměšťské kolokvium vzniklo ze snahy umožnit setkání a interdisciplinární debatu akademikům a žurnalistům, kteří se ze svých úhlů pohledu zabývají hudbou lidovou, etnickou, folkovou, folklorismem a world music. Šlo především o vyjasnění pojmů, sjednocení terminologie, ale také o osobní setkání lidí z oborů, jejichž funkce a uživatelé se spíše míjeli, navzdory společnému tématu. Podobné pohnutky stály koncem 20. století za vznikem mnoha jiných hudebních událostí či profesních organizací u nás i ve světě.

Když se zamyslím a v duchu se zastavím u každého z pravidelných účastníků náměšťského kolokvia, zjišťuji, že všichni mají podobnou zkušenost i z oblastí mimo kolokvium v Náměšti. Všichni jsou inspirátoři. Zakládali diskusní skupiny, festivaly, profesní organizace, vydavatelství, tištěná, zvuková či internetová média, případně je pravidelně navštěvují nebo do nich pravidelně přispívají. Sama jsem se díky zájmu o kulturu a hudbu anglicky mluvících zemí dostala k vybraným profesním organizacím a událostem, které působí často v neziskovém sektoru. Stojí zato se jim zde alespoň velice krátce věnovat. Ostatně jejich jména zazněla v uplynulých dvou desetiletích na náměšťském kolokviu nejen z mých úst. Seřadila jsem je podle doby vzniku:

International Bluegrass Music Association (IBMA), (zal. 1986, USA) je nezisková mezinárodní bluegrassová asociace, která spojuje a vzdělává bluegrassové profesionály a nadšence a posiluje jejich postavení, přičemž ctí tradici a podporuje inovace v bluegrassové komunitě po celém světě;¹

South by Southwest® [název se symbolem registrované ochranné známky, do češtiny se nepřekládá, doslova znamená Na jih od jihozápadu] (SXSW) (zal. 1987, USA) je společnost, která vznikla v texaském Austinu s cílem pomoci lidem s tvůrčími schopnostmi dosáhnout vytčených cílů. Vešla ve známost díky svým konferencím a festivalům, které oslavují sbližování technologií, filmu, hudby, vzdělávání a kultury;

1. Tato i další informace o organizacích a událostech jsou převzaty z webových stránek všech jmenovaných. Viz internetové zdroje na konci tohoto textu. Všechny překlady z angličtiny do češtiny autorka textu.

Folk Alliance International (FAI) (zal. 1989, USA) je mezinárodní umělecká nezisková organizace se sídlem v Kansas City, Missouri. Je to komunita nadšených a motivovaných umělců, manažerů, agentů, DJů, festivalů, nahrávacích společností, fanoušků a dalších. Spojuje celosvětově představitele lidové a folkové hudby s cílem udržet tuto komunitu a její žánr. Klíčová slova pro FAI jsou zachování, prezentace, propagace;

Celtic Connections (zal. 1994, Velká Británie) [doslova Keltská spojení] je několikátýdenní festival lidové, folkové, roots a world music, který se koná každoročně v lednu a únoru ve skotském Glasgow. Festival oslavuje keltskou hudbu a její spojení s kulturami po celém světě. Pravidelně představuje rozmanitou škálu umělců a žánrů, včetně Americany, folku, world music, experimentální hudby, tradiční hudby a dalších žánrů;

WOMEX, Worldwide Music Expo (zal. 1994, Německo, je řízený z berlínské centrály) celosvětový hudební veletrh, který se koná v různých světových metropolích, kulturně nejrozmanitější hudební setkání na světě a největší konference světové hudební scény s veletrhem, přednáškami, filmy a koncerty. WOMEX a jeho komunita si kladou za cíl podporovat a posilovat roli kultury po celém světě a šířit kulturní hodnoty prostřednictvím péče o hudbu a propagace tvůrčích činů. Ve výsledku pak místní i globální hudební komunita přispívá k mezikulturnímu porozumění, je tolerantní, různorodá a produktivní;

Bluegrassová asociace České republiky (BA ČR) (zal. 1995, ČR) se stará o to, aby se bluegrassu dařilo v Česku co nejlépe; aby se rozvíjel, byl v kontaktu se zahraničím a co nejvíce se rozšířil. Asociace se také snaží zajistit co největší informovanost svých členů. Spolupořádá nejstarší evropský bluegrassový festival v Evropě – Banjo Jamboree – a pro své členy vydává *Bluegrassové listy*.²

Výše jmenované organizace, spolky či události mají mnoho společného. Bez ohledu na konkrétní hudební sféru zájmu se

2. Autorka tohoto textu je jednou ze tří zakládajících členů asociace. Autentický popis činnosti inspirátorů viz Příbylová 1996.

snaží spojit osoby, skupiny či organizace podobného zaměření, hájit jejich zájmy a šířit jejich dobré jméno. Bez inspirátorů, aktivních a většinou anonymních, by to nešlo. Podívejme se nyní prostřednictvím optiky „*inspirátoři, realizátoři a reprezentanti*“ na Americanu, novou hudbu se starými kořeny.

Americana

Termín Americana je momentálně spojován především s hudbou. Jde o „žánr americké hudby, který má kořeny v rané folkové a countryové hudbě“.³ Dalším bádáním však zjistíme, že jde jen o rozšíření původního významu. Než bylo toto označení v roce 2011 oficiálně uznáno a do jazykového slovníku zařazeno jako hudební termín, používala se nálepka Americana pro „záležitosti týkající se Ameriky, nebo typické pro Ameriku, její civilizaci či její kulturu, zkratka pro věci typické pro Ameriku.“⁴ A ještě dřív se Americanou rozuměla „americká kultura“.⁵ Proto také při hledání odkazů či literatury nacházíme v nabídce různých zdrojů knihy o americkém nábytku, americkém historickém stylu, o uměleckých sbírkách a podobně; ne vždy jde o současnou hudbu.⁶

Než se dostaneme k představitelům Americany, k realizátorům a reprezentatnům, podívejme se v krátkosti na některé aktivity inspirátorů. Výrazným milníkem byl rok 1999, kdy byl v USA oficiálně ohlášen vznik zastřešující organizace, Americana Music Association® (AMA). Předcházelo mu několikaleté období, kdy si nového fenoménu všímali lidé z rozhlasových stanic, nahrávacích společností, tisku a televize. Nutnost existence odpovídající profesní organizace byla deklarována na konferenci SXSW v texaském Austinu a v říjnu 1999 byla organizace na světě. Sama se charakterizuje takto: „The Americana Music Association® je

3. „Americana.“ *Merriam-Webster Dictionary* [online] [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/Americana>>.

4. Tamtéž.

5. Tamtéž.

6. Je to vlastně podobné, jako když se v angličtině termín *blue grass* (doslova modrá tráva, botanicky lipnice luční) začal používat jako označení jednoho hudebního žánru, nebo když přídatné jméno *folk*, lidový, rozšířilo svůj význam o moderní folkovou hudbu.

CD *This is Americana: A View from Sugar Hill Records*.
Sugar Hill, 2002

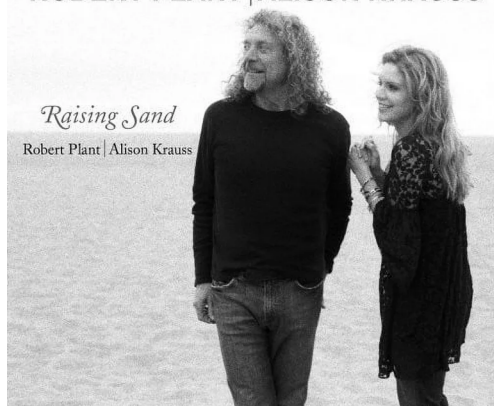


profesní oborová organizace, jejímž cílem je podpora autentického hlasu hudby s americkými kořeny po celém světě.“⁷

Začátkem roku 2000 hostovala AMA na SXSW v Austinu se samostatným programem a v září 2000 již zorganizovala vlastní profesní konferenci. Ta se konala v „hlavním městě country hudby“, v Nashvillu v Tennessee, a nálepku AMA zde reprezentovali známí umělci, kteří překračovali hranice country, bluegrassu a autorské písničkářské tvorby (Sam Bush, Rhonda Vincent, Rodney Crowell, Jim Lauderdale). V roce 2001 AMA udělila na svém setkání první výroční ceny – za celoživotní přínos v různých pozicích hudebního průmyslu je získali Emmylou Harris, Billy Joe Shaver a T Bone Burnett. Termín Americana se zdál vyhovovat řadě umělců, kteří se pohybovali mezi žánry, nebo je překračovali. Dvacítku z nich představila v roce 2002 nezávislá nahrávací společnost Sugar Hill na CD *This Is Americana: A View from Sugar Hill Records*. Během dalších let fenomén hudební Americany zdomácněl a rozšířil se natolik, že jej americká Národní akademie nahrávacího průmyslu

7. „About Us.“ *The Americana Music Association* [online] [cit. 1. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.americanamusic.org/>>.

ROBERT PLANT | ALISON KRAUSS



CD Raising Sand.
Robert Plant / Alison Krauss.
Rounder Records. Decca, 2007

(NARAS) zařadila v roce 2009 do ocenění Grammy za nahrávku roku. A jak už víme, existenci Americany potvrdil v roce 2011 prestižní Merriam-Websterův slovník americké angličtiny. Pod nálepkou Americana se dnes vedle sebe vejdou jak zavedení, tak začínající umělci.

Vynechme teď specializované výroční ceny AMA a podívejme se na to, jak se reprezentace Americany projevila ohlasem u širší veřejnosti (a snad i v komerční oblasti) – v nominacích Grammy. V roce 2009, ještě v přechodové kategorii „Best contemporary folk/Americana album“, byla nominována jen známá jména: Joan Baez, Ry Cooder, Rodney Crowel, Emmylou Harris. Vítězství získala dvojice Robert Plant a Alison Krauss – rocker a bluegrassová star – s albem *Raising Sand*. Od roku 2010 a v letech následujících se jejich jména v samostatných nominacích Grammy pro Americana Album opakovala a objevili se i další „staří známí“: Willie Nelson, Bob Dylan, Rosanne Cash, Bonnie Raitt, Steve Martin, John Hiatt, Los Lobos, Kris Kristoferson, Keb’Mo’ ad. Hudební veřejnost si začala zvykat na to, že používaná terminologie (např. country zpěvák, písničkář nebo bluegrassová kapela) prostě na některé umělecké projevy nestačí, že si nová doba s novým

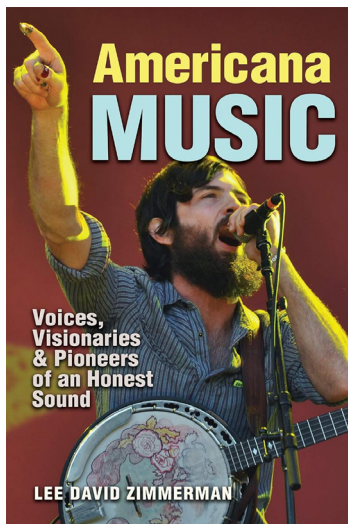
obsahem a „starými“ lidmi žádá i nové pojmenování. Postupně se v nominacích začali prosazovat také mladší umělci jako např. skupiny Mumford and Sons, Nickel Creek, Punch Brothers nebo multiinstrumentalistka Sarah Jarosh. Další už za sebou netáhli žádný stín country nebo folku a dali o sobě vědět přímo v rámci Americany. Jsou to například The Avett Brothers, zpěvačky Alison Russell, Yola nebo Brandi Carlile, která je s albem *In These Silent Days* nositelkou ceny Grammy v kategorii Americana za rok 2023.

Fenomén Americany zasáhl i další anglicky mluvící země, výrazně Velkou Británií. Tam již v roce 2016 zorganizovali velký festival (AMA UK Fest) a následně v roce 2019 založili vlastní organizaci, AMA UK.⁸ Možná je předčasné o tom mluvit, ale je docela možné, že Americanu si přivlastní a přizpůsobí k svému obrazu i neanglicky mluvící země světa. Vždyť podobně již ve světě zdomácněly jiné původně americké žánry – od jazzu přes country a bluegrass až třeba k rapu a hip hopu.

Vraťme se ještě na chvíli k písemné produkci spojené s Americanou. Podobně jako v jiných oblastech lidské činnosti, nejprve existoval fenomén Americany a teprve později, s časovým odstupem, se množily pokusy Americanu definovat a okomentovat. Jakoukoliv entitu ve fázi vzniku je těžké slovy zachytit, utřídit, vysvětlit. Ti, co jsou uvnitř děje, mají intuici, ale ne už dostatečný nadhled. Odstup mají pozorovatelé zvnějšku, ideálně s časovým posunem, kdy už je možné sledovat nějaké pravidelné či společné rysy. Napsat o vznikajícím hudebním stylově žánrovém proudu několikasetstránkovou knihu chce jak odstup a zkušenost, tak odvalu. Jedním z takových odvážlivců na americkém knižním trhu byl hudební publicista David Lee Zimmerman. Jeho kniha vyšla v roce 2019 a jmenuje se *Americana Music: Voices, Visionaries & Pioneers of an Honest Sound*.⁹ (Na obálce je Scott Avett ze skupiny The Avett Brothers.)

8. *The Americana Music Association UK* [online] [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://theamauk.org>>.

9. Můžeme upozornit i na další knihy, např. Cain, Michael Scott 2017: *The Americana Revolution: From Country Roots to the Avett Brothers* nebo Brookfield, Ralph 2021: *On the Trail of Americana Music*.



Kniha D. L. Zimmermana Americana Music: Voices, Visionaries & Pioneers of an Honest Sound, 2019

Zimmerman se v knize nejprve zabývá žánrovými kořeny Americany, dále pak starší generací současných hudebníků, kteří byli pro svou všestrannost zařazováni do více žánrů, a nakonec dnešními mladými představiteli Americany. V závěru krátce jmenuje skupiny a hráče Americany ze zahraničí. (Škoda, že nezmínil Druhou trávu s Robertem Křesťanem.) Kniha je založena na rozhovorech se čtyřiceti osmi interprety, v názvu knihy charakterizovanými jako „hlasy, vizionáři a průkopníci poctivého zvuku“. Jde jednak o dříve publikované Zimmermanovy rozhovory s vybranými muzikanty a kapelami o jejich tvorbě, jednak o záznamy telefonních rozhovorů s dalšími z nich z poslední doby. Problém je v tom, že jakkoli ti zpovídání představují současnou podobu Americany, hovory nejsou podobně strukturované a směřované. Na to, co je podle něj Americana, jak ji chápe, se autor přímo ptá jediného interpreta, countryového písničkáře Dwighta Yoakama (nar. 1957).

Podle Yoakama se Americana zrodila z charakteru novodobých Američanů, z chuti objevovat neznámé a obydlovat neprozkoumané prostory, z lehkosti, s jakou za sebou nechali známé a pohodlné. Přirovnává vlastně soudobé představitele nového hudebního

proudu k průkopníkům v pustinách amerického kontinentu v 19. století. Každý z nich byl jiný a všichni byli nezávislí. „*Pro Americanu je typické naše společné hledání nezávislosti,*“ říká Yoakam (in Zimmerman 2017: 86). D. L. Zimmerman ve své knize shromáždil řadu známých faktů, postřehů a zajímavostí, fenomén Americany zachytil víceméně uprostřed běhu, jako „hudbu v pohybu“ (tento termín jsem si vypůjčila z názvu festivalu Jiřího Plocka, zal. v roce 1999). Přitom právě Zimmerman, novinář pozorující dění, by se mohl po všech těch rozhovorech s muzikanty pokusit o vlastní definici. Nevyužil toho.

V dnešní digitalizované době můžeme získat odpověď, nabídku či vysvětlení termínu Americana na internetu, např. na webu MasterClass (online streamovací výuková platforma). Nezávisí však na jediném člověku – vychází ze souboru mnoha pozorovatelů a občas by svou mnohomluvností ještě potřebovala editaci.¹⁰ „*Americana je hudební žánr, který v sobě zahrnuje tradiční hudební styly jako např. folk, country, bluegrass, blues, gospel, produkci písničkářů nebo hudbu, která jde ke kořenům. Mnohé z těchto žánrů vznikaly během 19. a 20. století v malých městech či venkovských oblastech a odvíjely se od tradiční rané americké lidové hudby. Americana je často hraná akusticky, elektrické nástroje však nejsou výjimkou.*“ Sepětí s minulostí zahrnuje podle tohoto webu v Americaně nejen hudební nápady, ale i texty: „*Tvůrci Americany mají v úctě hudbu předchozích generací a její lyrická témata a harmonické nápady tvůrčím způsobem recyklují.*“ Po četbě několika stránek webu MasterClass tak dojdeme k závěru, že klíčovými oblastmi Americany jsou akustická instrumentace, narativní a symbolické písňové texty a úcta k hudbě minulosti.

Na závěr bádání o tom, co je Americana, jsem se pokusila o vlastní definici: Americana je termín pro americkou nadregionální, nadžánrovou a multigenerační současnou hudbu a písně, převážně s akustickým zvukem. Zdůrazňuje vztah k hudební minulosti

10. „Americana Music Guide: A Brief History of Americana.“ *MasterClass* [online] 7. 6. 2021 [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.masterclass.com/articles/americana-music-guide>>.

a tvůrčí přístup k současné hudbě. Zároveň však musím dodat, že této definici chybí to, co chybí i v Zimmermanově knize nebo co podobně chybělo v prvních letech výročních cen AMA a Grammy, totiž do výkladu zahrnout také interprety jiné než bílé barvy kůže. U Zimmermana tvoří výjimku mezi čtyřiceti osmi respondenty jedna hispánská hudební skupina. A Hispánci se také nejprve – mezi bělošskou většinou – prosadili v cenách Grammy pro Americanu. Afro-Američané či potomci původních obyvatel USA se v žebříčcích a oceněních objevují až v několika posledních letech. Vysvětlují si to tak, že jádro Americany tvořili v prvních letech její existence interpreti, kteří vykoučili z hranic country hudby a bluegrassu, tedy běloši. I když dnes vnímáme také jiné než bělošské kořeny country a bluegrassu, byli běloši téměř výhradními interprety těchto žánrů po celou dobu jejich existence ve 20. století. S obecným přijetím politiky multikulturalismu a postupným zdomácněním či přijetím existence nové hudby se s Americanou začali identifikovat i etnicky různí/jiní Američané. Bude zajímavé sledovat, zda je Americana opravdu tak silný a svébytný žánr, že v budoucnu zdomácní i jinde ve světě.

Literatura:

- HONZÍK, Karel 1963: *Ze života avantgardy*. Praha: Československý spisovatel.
- PŘIBYLOVÁ, Irena Silence 1996: Modrá s vámi! *Bluegrassové listy* 1 (1): 1–2. Dostupné z: <www.bacr.cz/listy/bg_listy_01_1996.pdf> [cit. 20. 7. 2023].
- ZIMMERMAN, Lee David 2019: *Americana Music. Voices, Visionaries & Pioneers of an Honest Sound*. College Station: Texas A&M University Press.

Internetové zdroje:

- „About.“ *International Bluegrass Music Association* [online] [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://ibma.org/about>>.
- „About Celtic Connections.“ *Celtic Connections* [online] [cit. 23. 6. 2023]. Dostupné z: <<https://www.celticconnections.com>>.
- „About SXSW.“ *South by Southwest®* [online] [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.sxsw.com/about>>.
- „About Us.“ *The Americana Music Association* [online] [cit. 1. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.americanamusic.org/>>.

„Americana.“ *Merriam-Webster Dictionary* [online] [cit. 23. 6. 2023]. Dostupné z: <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/Americana>>.
The Americana Music Association UK [online] [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://theamauk.org>>.
Bluegrassová asociace České republiky [online] [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: <www.bacr.cz>.
Folk Alliance International [online] [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://folk.org>>.
Grammy Awards [online] [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.grammy.com>>.
„What is WOMEX.“ *WOMEX* [online] [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: <www.womex.com/about>.

Hudební alba:

CD *Raising Sand*. Robert Plant/Alison Krauss. Rounder Records. Decca, 2007.
CD *This is Americana: A View from Sugar Hill Records*. Sugar Hill, 2002.

Summary

Americana: New Music with Old Roots

The term *Americana* has been a new addition to the music world. It originated in the USA as a label for otherwise hard-to-name, genre-non-unified, supra-regional and multigenerational contemporary music/songs with a predominantly acoustic sound. The reference to the past is important – according to one source, “the creators of Americana respect the music of previous generations and creatively recycle its lyrical themes and harmonious ideas.” In this paper, I comment on how the Americana Music Association® (AMA) originated, who the representatives of Americana music are, and what similarities I think the event has with organizations such as IBMA, WOMEX and others, or even with the twenty-year-old music colloquium in Náměšť nad Oslavou. A starting point for this paper came with general characteristics of people behind and inside cultural events; that is inspirers, implementers, and representatives.

Key words: Americana music; inspirators; implementers; representatives; music organizations; music colloquy in Náměšť nad Oslavou